

ТРУДИ І ДНІ СЛОБОЖАНЩИНИ

Художнє життя Сумщини останніх літ – не виняток на мистецькій карті України. Як і всюди, в провінції впадає у вічі строкатість мистецьких стилістик: хто продовжує писати у реалістичному ключі (В. Коростельов , Ю. Александрочкін, В. Єфіменко, І. Шаповал, В. Смирнов), хто продирається крізь постмодерністські хащі шукань (О. Садовський, М. Жулінський, Г. Гідора, С. Сергеев). У романтично-символістському дусі працює Б. Данченко. А такий майстер ліричного пейзажу, як В. Куц, на поч. 1990-х рр. звертається до нефігуративного живопису. Приклади можна продовжувати. Проте історія мистецьких об'єднань Сумщини (аналогій в Україні яким просто не знаходимо) змушує нас уважніше придивитися до художньої ситуації. Адже на Сумщині не було традицій, коріння яких сягали б аж до ХІХ ст. (якщо не враховувати гуртків любителів красних мистецтв)

Навіть короткий екскурс в минуле (з поч. 1920-х рр.) доводить, що у Сумах протягом майже 70 років, з деякими перервами, діяли художні студії. Звичайно, це не були мистецькі об'єднання у сучасному розумінні цього слова. Але об'єднуючу роль вони на себе брали і вихованці цих студій сповідували творчі настанови своїх керівників. Останні ж були не тільки професійними митцями (як, наприклад Н. Онацький – перший директор Сумського художнього історичного музею), але й прекрасними педагогами (М. Бончевський, Б. Данченко). Якщо спочатку (коли перша студія ще містилася у художньому музеї) керівник прагнув навчити художньої грамоти, то за нових обставин він ставав лідером певного напрямку. Не дивно, що студія образотворчого мистецтва при ОНМЦ у 1970-80-ті рр. була чи не єдиним місцем у задухливій атмосфері творчого життя, де мовою фарб могли говорити вільніше, ніж деінде. Вирішальну роль в тому процесі відіграла особистість Бориса Данченка; саме він символізує безперервність становлення сумської школи образотворчої грамоти: в минулому – вихованець місцевої студії, він керує нею 30 років, маючи у своєму «активі»

навчання у Харківському художньому училищі. Заглиблення у внутрішній світ, медитування на одинці з полотном – ось той стрижень, на якому тримається творчість митця. Доволі різнобічні композиції, народжені уявою – від поезії О. Блока до якихось таємничих космічних об'єктів. Навіть звичайний пейзажний мотив чи «тихе життя» натюрморту стає відображенням авторського світогляду, а не лише його бажанням передати видимі форми речей.

Наприкінці 1980-х рр. четверо вихованців студії (Г. Гідора, Н. Негреба, В. Шкарупа, М. Юденков) заявили про себе створенням мистецької групи «АРТ'С». А з 1991 р. почала діяти і перша у місті приватна галерея з однойменною назвою, мистецьку політику якої почали проводити Г. Гідора і В. Шкарупа. В останні роки визначилися пріоритетні напрямки галерейної справи, засвідчені проектом «Творчій симпозіум», «Раку кераміка», «Художник очима художника», «Сучасне мистецтво у провінції». Інколи активне галерейне життя призводить до несподіваних результатів . (Під впливом «АРТ'Су» сумська філія Українського мобільного зв'язку почала збирати свою колекцію живопису і графіки.)

Серед вихованців студії постать Івана Гапаченка стоїть дещо осторонь. Вступивши до спілчанських лав, він став їх першим членом, не обтяженим дипломом про спеціальну художню освіту. (Гадаю, десять років потому таке було б неможливим.) Гапаченко-пейзажист *par excellence*; здавалося, не вибратися йому з безкраїх полів і густих лісів (які він відображав у своїх полотнах), проте це йому вдалося, і не завдяки сюжетові. З кожним полотном колорит ставав витонченішим; дерева – постійні об'єкти мистецької уваги – під його пензлем нагадували незвичайні структурні утворення, від яких, начебто, один крок нефігуративного живопису... (Та чи зробить його художник?)

Значення студії виходить за межі суто навчальної інституції. Але чи склалася у надрах студії т.зв. «сумська школа живопису»? Ні. Як правило

набуття дійсного професіоналізму відбувалося у спеціальних художніх закладах з притаманними їм особливостями.

Важко переоцінити діяльність обласної філії Спілки художників, витоки якої – у Товаристві сумських художників, що почало діяти у повоєнні роки у Сумах. До середини 1980-х рр. її потреба була нагальною. Інша ситуація сприяла новим форматам організації митців. Художники починають створювати самостійні авторські проекти («Яблуко спокуси» М. і В. Сіробаби). А творчість Олександра Садовського не обмежується якимось одним художнім об'єднанням. Південно-слобожанська освіта, отримана ним в Одесі та Харкові, дала змогу оволодіти таємницями монументального і станкового живопису. На нашу думку, в доробку О. Садовського відбилися найвиразніші тенденції притаманні трансавангарду кінця 1980-х рр. Постмодерністська мова його творів тримається на трьох «китах»: композиції, кольорі, фактурі. Образна система його полотен, графічних аркушів насичена метафорами. Для автора важливим є формальний пошук, з непередбачуваністю кінцевого змісту. Справжньою мистецькою подією для Сумщини стала виставка О. Садовського «Лесині джерела», у якій спостерігалось сучасне прочитання хрестоматійних творів Лесі Українки, значно відмінне від сюжетно-розповідної графіки 1950-1960-х рр. Твори митця мали успіх на виставці «Молоде мистецтво України», організованій обласною організацією СХ України у 1991р. у німецькому місті Целле. Влаштована через три роки експозиція у Києві «Художники Сумщини» показала авторів, творчі пошуки яких цілком вписуються в контекст сучасного українського візуального мистецтва. Більшість же все-таки продовжує творити у традиціях двадцятирічної давнини. Таке «відставання» не є хворобою власне сумських художників, відбиваючи тенденцію мистецької ситуації в Україні. Активно і невтомно шукають «нові виразності» графічних технік Ганна Сергєєва і Микола Яровий. У традиційній ліногравюрі цілеспрямовано працює Микола Бондаренко.

Малюнок пером у поєднанні з аквареллю притаманний Володимиру Ратнеру і Ірині Гаршиній.

З іншого боку, саме для розвитку графічних мистецтв були на Сумщині найкращі умови. Спочатку (з 1977р.) – завдяки Сумському клубу екслібрисистів, а потім (з 1989 р.) - клубу любителів акварелі. Низка виставок, влаштованих клубами, стала своєрідним каталізатором художнього життя Сумщини. Очевидно не без впливу акварелістів стали займатися аквареллю і скульптори (О. Прокопчук).

Початок 1990-х рр. ознаменувався появою мистецьких інституцій, частина яких нині формально перестала існувати (галерея «Айстра»), або перебуває у невизначеному стані (галерея «Харитоненко і син»). Незважаючи на це, і перша і друга брали участь в арт-фестивалях в Києві.

В 1991 р. засновано сумську філію «Малевич центру». В її активі – грандіозний мистецький проект «Сучасні художники – Малевичу» (1991-95), шлях якого проліг від Конотопа до Варшави. Його ідея полягала в ознайомленні «на місцях» не тільки з творчістю К. С. Малевича, але й з іменами провідних сумських і московських митців. Підсумком проекту стала мистецька газета «Супремус. Конотоп».

На Всеукраїнській виставці у Хмельницькому «АРТ'КЛУБ-96» привернуло увагу шосткінське об'єднання «Джерело», до гурту якого входять не тільки художники, але й представники інших творчих професій. Для мене особисто відкриттям стали роботи Ольги Іванченко, позначені ліричною експресивністю.

Останнім часом спостерігаємо помітне пожвавлення у художньому житті Конотопа. Цьому значною мірою сприяла культуртрегерська діяльність Володимира Борошнева. Адепт ідей К. Малевича, він творчо переосмислив філософію супрематизму, джерелом для якого, на думку В Борошнева, стало не лише чисте теоретизування, але й звернення до природних форм. Такий

погляд відбився у малярстві автора («Загадка Малевича, або з'явлення «Чорного квадрата» на Конотопському озері»). Друга видатна творча персона, що віднедавна з'явилася на мистецькому видноколі Конотопщини – Тетяна Мінаковська, з її пастелями, що пробудили інтерес до цієї вишуканої і напівзабутої техніки. Потяг до виразної фактурності, матеріальності зображуваного – характерна риса її творів. Власне художнє життя Конотопа твориться саме цими митцями. На традиції класичної акварелі орієнтуються роменські художники Олексій Саверин і Микола Самохін. Мистецькому життю Охтирки сприяє діяльність дитячої художньої школи. Серед педагогів вирізняється постать Г. Протасова, завдяки якому вже вкотре в Охтирці проходять творчі симпозиуми «Раку-кераміка». Участь у ньому знаних майстрів не тільки з України, але й з інших країн дозволяє тримати його рівень належним чином.

Проте відсутність значних мистецьких об'єднань (добре помітних у Сумах) заважає більшій активності мистецького життя у таких містах, як Лебедин, Глухів, Путивль. При достатніх амбіціях авторів і їх творчому потенціалі помітна також і ізольована робота кожного з них у мистецьких об'єднаннях свого краю. (Сподіваємось, вагомий внесок зробить новостворене громадське об'єднання – мистецький центр «Собор».)